

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ใน 2-3 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจเฉกเช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศซึ่งกำลังประสบอยู่ ณ ขณะนี้ โดยประเทศไทยได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF ซึ่งในการขอรับความช่วยเหลือนี้ IMF ได้เสนอให้ประเทศไทยทำการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันและการบังคับหลักประกันเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและการลงทุนในประเทศให้เป็นไปอย่างคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาประเทศ ธุรกิจการค้า ระบบเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นในการลงทุนนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะเอื้อหนุนได้เป็นอย่างดีก็คือกฎหมาย ซึ่งกฎหมายสารบัญญัติจะเป็นตัวที่กำหนดถึงสิทธิหน้าที่และแนวทางในการดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ให้ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย และกฎหมายสบัญญัติจะเป็นตัวที่คอยบังคับให้สิทธิและหน้าที่ภายใต้กฎหมายสารบัญญัตินั้น ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายสบัญญัติจึงมีความจำเป็นยิ่งที่จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กัน ไม่ขัดแย้งหรือไม่ประสานกัน เพราะจะทำให้สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากภาวะปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่ถดถอยทำให้เกิดมีปัญหาข้อพิพาทได้แย่งสิทธิและมีคดีความขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ประกอบกับกฎหมายสบัญญัตินั้นเป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความที่มีรายละเอียดของขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีมากมายและซับซ้อนยากต่อการเข้าใจและนำไปปฏิบัติของประชาชนโดยทั่วไป จึงต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความ ซึ่งศึกษามาเฉพาะทางเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้มีบุคลากรไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่ขึ้นสู่ศาลได้ นอกจากนี้ ยังอาจเป็นเพราะการตรากฎหมายบางครั้งได้ตราขึ้นด้วยความเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาในภาวะฉุกเฉินนั้นๆ อาทิ การขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจาก IMF ครั้งนั้นเป็นต้น จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายสบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความไม่ประสบผลเท่าที่ควรซึ่งยังผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า อันถือเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเมื่อ IMF ได้เสนอให้ประเทศไทยทำการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันและการบังคับหลักประกัน รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณามาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชาติ และคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันและการบังคับหลักประกันเพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวขึ้น คณะกรรมการฯ และคณะอนุกรรมการฯ จึง

ได้พิจารณาและทำการแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งตามพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งถึง 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 17 พ.ศ. 2542 ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ อำนาจและหน้าที่ศาลและการบังคับคดีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กระบวนการพิจารณาในศาลกระชับ รวดเร็ว และรวดเร็วยิ่งขึ้น และฉบับที่ 18 พ.ศ. 2542 ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กระบวนการบังคับคดีรวดเร็วขึ้น และฉบับที่ 19 พ.ศ. 2543 ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาขาดนัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีและการบังคับคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์และจุดมุ่งหมายหลักของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือใช้ในการเยียวยาความเสียหายหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่เอกชนมีความสัมพันธ์กันทางแพ่ง ทั้งนี้ เพราะสิ่งที่คู่ความคาดหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับจากการขออำนาจศาลเป็นที่พึงเพื่อเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับนั้น คือ ความสะดวก รวดเร็ว และความประหยัด คู่มา คังได้กล่าวมาในบทที่ 1 ข้างต้น

ซึ่งในการแก้ไขความล่าช้าในการพิจารณาคดีนั้น ประเทศไทยและอีกหลาย ๆ ประเทศได้คิดหลักวิธีพิจารณาความเพื่อแก้ไขความล่าช้าดังกล่าว โดยกำหนดกระบวนการพิจารณาคดีแบบต่าง ๆ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความกระชับ รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาคดีมโนสาเร่ กระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้ออุ้งยาก การพิพากษาโดยขาดนัด การวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมาย หรือการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ซึ่งรวมไปถึงการพิพากษาโดยรวบรัด (Summary Judgement) ของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งมีประเทศอังกฤษเป็นประเทศต้นแบบในการนำมาใช้และแพร่หลายเข้าไปในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งแต่ละประเทศก็จะบัญญัติรายละเอียดของกระบวนการพิพากษาโดยรวบรัด (Summary Judgement) นี้ แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ แต่มีหลักใหญ่ ๆ ที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบในลักษณะเจาะเบื้องหลังคำคู่ความ (go behind the pleading) ว่าเป็นคดีที่มีข้อต่อสู้หรือประเด็นข้อต่อสู้ที่แท้จริงที่จะต่อสู้คดี โจทก์ซึ่งสมควรจะเข้าสู่การพิจารณา (Trial) หรือไม่ ทั้งนี้ เพราะกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็นออกไป (to avoid useless trial) ซึ่งในประเทศอังกฤษ ได้ให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลพิพากษาโดยรวบรัดได้ หากปรากฏว่าจำเลยไม่มีข้อต่อสู้ ที่แท้จริงที่จะต่อสู้คดี โจทก์ได้ (the defendant has no arguable defense to the claim) ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้สิทธิแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีนั้น โดยรวบรัดหากปรากฏว่าคดีนั้น ไม่มีประเด็นที่แท้จริงในข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญของคดี (no genuine issue of material fact) ซึ่งหลักของทั้งสองประเทศนี้ หากปรากฏข้อเท็จจริงตามทางไต่สวน (hearing) ว่าเป็นตามที่กล่าวอ้างมานั้นศาลย่อมพิพากษา โดยรวบรัดได้ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้เสียเวลาแต่อย่างใด

ประเทศไทยเองก็มีการนำเอาหลักนี้มาใช้เช่นเดียวกัน ปรากฏตามกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก มาตรา 196 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งได้แก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542 ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าประเทศไทยเองก็อาจจะเอาแบบอย่างมาจากหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษเช่นเดียวกัน ซึ่งถือเป็นวิธีพิจารณาความที่บัญญัติขึ้นเพื่อขจัดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดี และมุ่งหมายให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว กระชับ และเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว โดยแบ่งประเภทคดีได้ดังนี้

1. เป็นคดีซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้น ได้ถูกปฏิเสธ
2. เป็นคดีซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย

ซึ่งหลักสำคัญประการหนึ่งซึ่งถือเป็นหลักร่วมกันในการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากของทั้งกฎหมายในต่างประเทศและประเทศไทยนั้นก็คือ คดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเป็นคดีที่ไม่มีประเด็นที่เป็นสาระหรือเป็นประเด็นพิพาทที่แท้จริงที่ควรจะได้รับพิจารณาเต็มรูปแบบตามปกติ ซึ่งไม่สมควรปล่อยให้ต้องเสียเวลาในการพิจารณาคดีให้ล่าช้าออกไป กฎหมายจึงกำหนดรูปแบบให้มีกระบวนการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว กระชับกว่ากระบวนการพิจารณาคดีแบบสามัญทั่วไป โดยหลักในการพิจารณาว่าคดีใดจะเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากหรือไม่นั้นจะพิจารณาจากว่าคดีนั้นมีมูล (prima facie) เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากหรือไม่ ซึ่งตามกฎหมายของไทยการจะพิจารณาว่าเป็นคดีมีมูลเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากหรือไม่นั้น ศาลจะพิจารณาจากคำฟ้องและเอกสารท้ายฟ้องของโจทก์ก่อนในเบื้องต้น ซึ่งตามหลักแล้วการพิจารณามูลคดีนั้นอาจพิจารณาได้จากคำฟ้อง หรือจากคำฟ้อง คำให้การ และคำคู่ความ หรือจากพยานหลักฐาน ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2

ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับคดีมีโนสาร่าและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542 นั้น ซึ่งเน้นให้กระบวนการวิธีพิจารณาคดีมีโนสาร่าและคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเป็นกระบวนการที่เน้นการไต่ถามข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ มุ่งหมายให้คู่ความสามารถเจรจาตกลงกันได้ก่อนที่เริ่มกระบวนการพิจารณา และหากไม่ยุติลงด้วยการไต่ถามข้อเท็จจริงควรนำเอากระบวนการพิจารณาที่เรียบง่าย ไม่เป็นทางการ คู่ความสามารถเข้าดำเนินคดีได้เองโดยไม่ต้องมีทนายความว่าความแทนให้ และเป็นกระบวนการพิจารณาที่กระชับและประหยัด เพื่อผลประโยชน์ของคู่ความทั้งสองฝ่ายและให้คดีเสร็จสิ้นลงด้วยความรวดเร็ว โดยเพิ่มบทบาทอำนาจและหน้าที่ใหม่ให้แก่ศาลเพื่อให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังนี้

- (1) ศาลต้องใช้วิธีพิจารณาคดีมีโนสารและคดีไม่มีข้อผูกมัดอย่างเคร่งครัด (มาตรา 190 ทวิ)
- (2) ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลาได้กว้างขวางขึ้น (มาตรา 190 ตริ) ซึ่งเป็นหลักการที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522
- (3) ศาลมีอำนาจสั่งให้แก้ไขคำฟ้องหรือคำให้การที่โจทก์จำเลยทำเป็นหนังสือให้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น (มาตรา 191 และมาตรา 193 วรรคสาม)
- (4) ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในส่วนฟ้องแย้งซึ่งไม่ใช่คดีมีโนสาร หรือคดีสามัญที่รวมพิจารณากับคดีมีโนสารนั้นอย่างคดีมีโนสารได้ (มาตรา 192 วรรคสี่และวรรคห้า)
- (5) ศาลต้องไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความก่อน (มาตรา 193)
- (6) ศาลมีอำนาจแสดงบทบาทในการเร่งรัดคดีและค้นหาความจริงได้มากกว่าบทบาทของศาลในคดีสามัญ
  - (6.1) ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว (มาตรา 193 วรรคหนึ่ง)
  - (6.2) ถ้าศาลไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ศาลต้องสอบถามคำให้การจำเลยแล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (มาตรา 193 วรรคสามและวรรคสี่)
  - (6.3) ศาลต้องสั่งจำหน่ายคดีโจทก์ที่ไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา (มาตรา 132(1) และมาตรา 193 ทวิ วรรคหนึ่ง)
  - (6.4) ศาลต้องพิจารณาคดีและชี้ขาดตัดสินคดีฝ่ายเดียวถ้าจำเลยขาดนัดพิจารณา (มาตรา 193 ทวิ วรรคสอง)
  - (6.5) ศาลต้องพิจารณาคดีโดยต่อเนื่อง หากจำเป็นต้องเลื่อนอาชเลื่อนได้ครั้งละไม่เกิน 7 วัน (มาตรา 193 เบญจ)
  - (6.6) ศาลมีอำนาจกำหนดให้ความฝ่ายที่ต้องนำสืบก่อนหรือหลังก็ได้ และเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้ตามที่เห็นสมควร ตามหลักการไต่สวน (Inquisitorial System) (มาตรา 193 ตริ และมาตรา 193 จัตวา)
  - (6.7) ศาลออกคำสั่งสำหรับคดีมีโนสาร ไม่จำเป็นต้องให้เวลาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่า 15 วัน ซึ่งไม่ถือเป็นหลักการร่วมกันในคดีไม่มีข้อผูกมัด (มาตรา 273 วรรคหนึ่ง)
  - (6.8) ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกลูกหนี้หรือบุคคลอื่นมาได้สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนออกหมายบังคับคดี ซึ่งไม่ถือเป็นหลักการร่วมกันในคดีไม่มีข้อผูกมัด (มาตรา 277 วรรคหนึ่ง)

ซึ่งการให้อำนาจและหน้าที่รวมทั้งดุลพินิจแก่ศาลนี้ เป็นการเปิดช่องของกฎหมายให้ศาลได้เข้ามามีบทบาทในการพิจารณาและตัดสินคดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งการให้ดุลพินิจแก่ศาลนี้เป็นการยากที่จะกำหนดหรือควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ตายตัวได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจจะนำไปสู่ปัญหาบางประการซึ่งก่อให้เกิดข้อครหาและความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ข้างต้น อีกทั้งบทบาทและหน้าที่ใหม่ของศาลบางประการเป็นเรื่องใหม่สำหรับศาลและนักกฎหมายไทย เช่น เรื่องอำนาจในการไต่ถามทักท้วงอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ซึ่งเป็นอำนาจที่ให้แก่ศาลตามระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งแตกต่างจากระบบเดิมของศาลไทย คือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ที่ปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความในการนำสืบและเสาะหาพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์หรือสืบหักล้างกันเองนั้น ดังนั้น ในการใช้อำนาจดังกล่าวของศาลจึงมีความเสี่ยงต่อข้อครหาเรื่องการวางตัวไม่เป็นกลางของศาลได้ นอกจากนี้ ผู้พิพากษาบางท่านอาจขาดประสบการณ์และความชำนาญในเรื่องของการสืบหาข้อเท็จจริงเองตามระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งอาจจะทำให้การสืบพยานอาจก้าวล่วงไปเข้าข้างคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจนก่อให้เกิดความเคลือบแคลงใจต่อศาลได้ หรืออาจจะทำให้การสืบพยานและกระบวนการพิจารณาคดีล่าช้าออกไปได้ หรือมิฉะนั้นผู้พิพากษาท่านก็จะเลี่ยงข้อครหาด้วยการไม่ดำเนินการไต่ถามทักท้วงอย่างจริงจัง ซึ่งท้ายสุดจะทำให้ไม่สามารถบรรลุถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้เลย

นอกจากนี้ ในเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องของการพิจารณาคดีขาดนัด ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2543 ซึ่งในการแก้ไขเพิ่มเติมนี้ส่งผลกระทบต่อให้การพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากกรณีที่คู่ความขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณานั้นมีปัญหาในการตีความกฎหมายบางประการ โดยได้มีแนวความคิดในการตีความกฎหมายดังกล่าวออกเป็น 2 แนวความคิด ตามที่กล่าวถึงในบทที่ 2 นั้น ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นพ้องตรงกับแนวความคิดที่สองที่ให้นำเอาบทบัญญัติเรื่องการขาดนัดมาใช้กับคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้บนพื้นฐานและแนวทางในการตีความกฎหมายตามที่ท่านอาจารย์ ธานิศ เกศวพิทักษ์ รองอธิบดีศาลแพ่งธนบุรี ได้เสนอไว้ เพื่อช่วยให้การพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ศาลควรวางแนวทางหรือกำหนดบรรทัดฐานในการใช้ดุลพินิจของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ตามที่กล่าวมาข้างต้นว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีมีโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542 นั้น เป็นการเพิ่มบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลให้ใช้ดุลพินิจมากขึ้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เริ่มตั้งแต่การใช้ดุลพินิจว่าคดีมีประเด็นเป็นคดีมีข้อยุ่งยากหรือไม่ การกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว การไกล่เกลี่ย การสืบพยาน การแก้ไขคำฟ้องคำให้การของโจทก์จำเลย ซึ่งเป็นการให้อำนาจและดุลพินิจของศาลอย่างกว้าง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การใช้ดุลพินิจนั้นเป็นการยากในการกำหนดควบคุม เพราะขึ้นอยู่กับพิจารณาเห็นชอบของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ซึ่งเป็นธรรมดาที่อาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือขัดแย้งกันบ้าง ประกอบกับข้อเท็จจริงของแต่ละคดีก็มีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไป จึงเป็นการยากที่จะกำหนดควบคุมให้ได้เกณฑ์หรือข้อกำหนดที่ตายตัว แต่ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าอย่างน้อยก็ควรที่จะมีการวางบรรทัดฐานหรือกำหนดแนวทางเพื่อใช้ประกอบการใช้ดุลพินิจของศาล เพื่อให้แนวทางการใช้ดุลพินิจของศาลเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกัน ไม่ผิดแผกแตกต่างออกไปมากมายนัก ดังเช่นในปัจจุบันศาลแพ่งได้มีการออกประกาศภายใน เรื่อง ข้อกำหนดในการปฏิบัติสำหรับคดีมีโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากขึ้น เพื่อเป็นการกำหนดประเภทของคดีที่จะนำกระบวนการพิจารณาคดีมีโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาบังคับใช้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าประโยชน์แก่ศาล คู่ความ และทนายความเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการกำหนดแนวทางที่ดีที่จะช่วยให้ผู้พิพากษาสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคำฟ้องในเบื้องต้นว่าคดีประเภทใดควรที่จะนำกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาปรับใช้หรือไม่ ซึ่งหากคดีใดพิจารณาจากคำฟ้องแล้วเห็นว่ามีความละเอียดข้อเท็จจริงของคดี หรือประเด็นข้อต่อสู้ยุ่งยากซับซ้อนศาลก็สามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้พิจารณาคดีโดยใช้กระบวนการพิจารณาแบบสามัญก็ได้ ซึ่งผู้เขียนเสนอว่าทุกศาลในประเทศไทยที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีมีโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากควรที่จะมีการวางหลักเกณฑ์ร่วมกันทั้งประเทศ เพื่อให้มีแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน เพราะจากข้อมูลที่ทราบมานั้นประกาศของแต่ละศาลจะใช้บังคับกันภายในของแต่ละศาลนั้น ๆ เอง ไม่ถือว่าเป็นแนวทางใช้ร่วมกันทั่วไป ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจจะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ถกถันในการใช้ดุลพินิจของศาลแต่ละศาลได้

นอกจากนั้นแล้ว ควรที่จะจัดสรรและพัฒนาทักษะให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดสรรให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการและคำแนะนำแก่ประชาชน ได้อย่างทั่วถึง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินคดีมโนสารหรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้ด้วยตนเองได้ พร้อมทั้งพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรที่เกี่ยวข้องรวมถึงผู้พิพากษาให้มีความรู้ความชำนาญในการดำเนินคดีมโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นอย่างดี เพื่อให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีให้เป็นไป ด้วยความรวดเร็ว และรักษาความยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักเกณฑ์และ มาตรฐานที่แน่นอนชัดเจน

2.2 ศาลควรนำกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาปรับใช้กับคดีบังคับจำนองโดยเคร่งครัด ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าทุกศาลควรจะนำเอากระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาบังคับใช้กับคดีบังคับจำนองโดยเคร่งครัดและกำหนดหลักเกณฑ์ในการ บังคับใช้ที่ชัดเจน (ซึ่งศาลแพ่งได้มีการกำหนดประเภทของคดีบังคับจำนองให้ถือเอากระบวนการพิจารณา คดีไม่มีบังคับจำนองมาบังคับใช้ แต่อาจมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับจำนวนทรัพย์สินของคดีไม่มี ข้อยุ่งยากอยู่บ้าง ตามประกาศของศาลแพ่งดังกล่าวในบทที่ 4 ข้างต้น) ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักกฎหมาย ของคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามมาตรา 196 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่วางหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับลักษณะของคดีที่ควรจะพิจารณาคดีโดยรวบรัดไว้ คือ

1. เป็นคดีซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินซึ่งการรับรอง หรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้น ได้ถูกปฏิเสธ
2. เป็นคดีซึ่งโจทก์ฟ้องให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่ง ปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า คดีบังคับจำนองเป็นคดีที่มีลักษณะ เข้าตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 196 กำหนด กล่าวโดยสรุปคือ

- (1) โจทก์ฟ้องให้ชำระเงินจำนวนแน่นอน ซึ่งคดีบังคับจำนองย่อมเป็นไปตาม หลักการนี้ เพราะกฎหมายกำหนดข้อความในสัญญาจำนองจะต้องระบุจำนวนเงินจำนองเป็นเงินไทยที่มีจำนวนแน่นอนหรือจำนวนขั้นสูงสุดที่ได้เอาทรัพย์สินจำนองเป็นประกัน ตามมาตรา 708 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2) สัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย ซึ่งคดีบังคับจำนองก็เข้าลักษณะในข้อนี้เช่นเดียวกัน เพราะกฎหมายกำหนดให้สัญญาจำนองจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้จำนองและผู้รับจำนองและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 714 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามถือว่าไม่เกิดเป็นสัญญาจำนอง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 546/2512 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1183/2521)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในเบื้องต้น คดีบังคับจำนองย่อมสามารถเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้อย่างชัดเจน ซึ่งหากศาลวางแนวทางและกำหนดแยกประเภทคดีไว้ชัดเจนดังเช่นประกาศของศาลแพ่ง ย่อมทำให้เกิดหลักเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกันและย่อมก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

นอกจากนี้ ในการนำเอาบทบัญญัติเกี่ยวกับคดีมิโนสาเร่มาใช้กับคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอำนาจในการกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว การสืบหรือถามพยาน การสั่งยื่นหรือขยายระยะเวลา ศาลควรที่จะนำมาปรับใช้อย่างเคร่งครัด และเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการสืบพยานหรือถามพยานได้เองตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและเพื่อความรวดเร็วในการสืบและถามพยาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของผู้พิพากษาแต่ละท่านในการเลือกที่จะสืบและถามพยานเกี่ยวกับเรื่องอะไรบางอย่างที่จะทำให้คดีเสร็จสิ้นลงไปได้โดยเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย เพราะจากการสอบถามและสัมภาษณ์ท่านอาจารย์ ไพโรจน์ วายุภาพ รองอธิบดีศาลแพ่งกล่าวว่าในทางปฏิบัติแล้วผู้พิพากษาส่วนใหญ่ยังไม่กล้าที่จะให้อำนาจหรือดุลพินิจตามที่มิได้อยู่ตามกฎหมายในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองตามมาตรา 193 จัตวา แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะเห็นว่าเป็นการเสี่ยงต่อข้อครหาเรื่องการวางตัวเป็นกลางของศาล ดังนั้น ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการไต่สวนค้นหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลในระบบไต่สวนซึ่งศาลจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและเพิ่มพูนประสบการณ์ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีมิโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

นอกจากนี้ ในการสั่งเลื่อนคดีหรือเลื่อนเวลาขึ้นคำให้การ การสั่งยื่นหรือขยายระยะเวลาของศาลนั้น เนื่องจากศาลมีจำนวนจำกัดอีกทั้งแต่ละศาลก็รับผิดชอบภาระกิจและคดีความมากมาย ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจังตามบทบัญญัติของกฎหมายในการเลื่อนคดีไม่เกิน 7 วัน ประกอบกับความแตกต่างของการใช้ดุลพินิจของศาลแต่ละท่านทำให้การตีความคำว่า “เหตุจำเป็น” “เหตุผลดี”

และ “นอกเหนือพฤติการณ์อันอาจบังคับได้” ที่แตกต่างกันไป จึงทำให้เกิดช่องทางการประวิงคดีของคู่ความที่ไม่สุจริตได้ จึงทำให้มาตรา 193 เบญจ และมาตรา 196 วรรคสาม (1) และ (2) นั้นใช้บังคับไม่ได้จริงตามกฎหมาย ซึ่งศาลเลี่ยงไปใช้อำนาจตามมาตรา 190 ตรี เพื่อย่นหรือขยายระยะเวลาในคดีโดยอ้างถึง “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” ซึ่งก็เป็นอำนาจในการใช้ดุลพินิจของศาลอีกเช่นกันว่าสมควรย่นหรือขยายระยะเวลาในคดีหรือไม่อย่างไร อันเป็นผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นล่าช้าออกไป และไม่เป็นกระบวนการพิจารณาที่กระชับรวดเร็วตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายชักเท่าไร

ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าอาจเนื่องมาจากเหตุที่การพิจารณาคดีภายใต้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) นี้ยังถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับคดีแพ่งในกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก อีกทั้งยังไม่มี การบรรทัดฐานหรือกำหนดแนวทางที่แน่ชัดในการใช้อำนาจหรือดุลพินิจของศาลจึงทำให้ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจและแนวในการปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าข้อมทำให้กระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่รวดเร็วและกระชับให้สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ ซึ่งคงต้องใช้ระยะเวลาสักกระยะหนึ่งในการวางแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้พิพากษาได้มากขึ้น และหากมีการตั้งแผนกคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากขึ้นเป็นพิเศษก็จะเป็นการพัฒนาผู้พิพากษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

2.3 การตีความของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากกรณีขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา

ตามที่กล่าวถึงปัญหาในการตีความขาดนัดในคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากในบทที่ 4 ข้างต้นนั้น ผู้เขียนมีความเห็นพ้องด้วยกับแนวความคิดที่ 2 ที่เห็นว่าเมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ แม้จะเป็นการขาดนัดในคดีมโนสำเนาหรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็ตาม ศาลก็ต้องนำเอาบทบัญญัติใน ส่วนที่ 1 การขาดนัดยื่นคำให้การ ตั้งแต่มาตรา 198 ถึงมาตรา 199 เบญจ มาใช้บังคับแก่การขาดนัดยื่นคำให้การในคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยเร็ว จึงเห็นควรให้ศาลตีความเกี่ยวกับการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากกรณีขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณาไปในแนวทางเดียวกันทุกศาลไม่เฉพาะศาลใดศาลหนึ่ง ตามแนวทางการดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีขาดนัดที่เรียบเรียงโดยท่านอาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ รองอธิบดีศาลแพ่งธนบุรี เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้เดือดร้อนไม่ว่าจะนำคดีขึ้นศาลชั้นต้นใดก็ตาม

2.4 ศาลควรเพิ่มการจ้ระบบเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ได้ทราบโดยทั่วกัน

ประการสุดท้าย แม้จะได้มีการแก้ไขปรับปรุงตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากให้รัดกุม มีประสิทธิภาพและเอื้ออำนวยสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพียงใดก็ตาม แต่หากขาดการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจอันดีแก่ประชาชนแล้วนั้น ประชาชนก็จะไม่เข้าใจหลักเกณฑ์และไม่ทราบถึงคุณประโยชน์ต่าง ๆ และความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งในการที่จะโน้มน้าวให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญและใช้สิทธิฟ้องร้องคดีมโนสาร่หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากเพิ่มมากขึ้น เพราะประชาชนยังคงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่อย่างกว้างว่าการดำเนินคดีในศาลเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ซับซ้อน เสียเวลาและมีค่าใช้จ่ายสูง

นอกจากนั้น หากศาลยุติธรรมสามารถบริหารจัดการคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดผลได้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยประชาชนได้รับความยุติธรรม ความสะดวก รวดเร็ว และไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ย่อมนำมาซึ่งความประทับใจและทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินคดีทางศาล และบอกกล่าวต่อ ๆ กันไป ย่อมถือเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีได้ประการหนึ่ง แต่หากศาลไม่สามารถให้ความคุ้มครองหรือดำเนินการให้เป็นจริงได้ในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะวนกลับไปยังปัญหาเดิม คือ ก่อให้เกิดทัศนคติในแง่ลบกับการดำเนินคดีทางศาลเหมือนเช่นที่ผ่านมา ประชาชนก็จะละเลยที่จะใช้สิทธิทางศาลเพราะไม่เห็นถึงสิทธิประโยชน์ในการดำเนินคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

กระบวนการพิจารณาพิเศษของวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่กำหนดหลักการสำคัญให้เป็นกระบวนการที่เรียบง่าย ไม่เป็นทางการ กระชับ และรวดเร็ว เหล่านี้ทำให้วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีแพ่งสามัญและวิธีพิจารณาคดีอาญาโดยสิ้นเชิง ดังนั้นการที่ศาลยุติธรรมทั้งหลายที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากจะบริหารจัดการคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากให้สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้นั้น ศาลจะต้องมีระบบงานตุลาการเพื่อคดีพิเศษนี้โดยเฉพาะ และต้องมีระบบงานธุรการคดีเฉพาะคดีพิเศษนี้มารองรับด้วย เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการอย่างเต็มที่นั่นเอง ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะมีการจัดแผนกคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อเลือกเฟ้นผู้พิพากษาและบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในกระบวนการพิจารณาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก และปรับเปลี่ยนบทบาทของศาลในการดำเนินคดีความให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากแบบระบบไต่สวน (Inquisition System) ให้มากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ผู้พิพากษามีเวลาเพียงพอและสามารถจัดสรรเวลาในการรับผิดชอบคดีความแต่ละคดีของผู้พิพากษาเพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้ โดยไม่ต้องเลื่อนคดีเพราะเหตุติดภาระในการพิจารณาคดีแบบสามัญที่มีขั้นตอนในการพิจารณาความยาวนานกว่า

นอกจากนี้ เนื่องจากกระบวนการวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเป็นกระบวนการพิจารณาที่พิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งสามัญและคดีอาญาทั่วไป ซึ่งวางหลักให้ประชาชนสามารถฟ้องร้องต่อผู้คดีได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีทนายความ ดังนั้น ภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในการให้คำแนะนำแก่ตัวความนั้นย่อมตกอยู่กับศาล ดังนั้น ศาลจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องจัดเตรียมให้มีเจ้าหน้าที่พนักงานศาลคอยให้คำแนะนำแก่คู่ความในเรื่องที่เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดี รวมทั้งการเตรียมเอกสารหลักฐานสำคัญทั้งหลายด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย